

פרשת משפטים תשע"ח – מדוע נרצע העבד שבוחר להישאר בעבדותו?

1. **שמות כא:** ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם: כי תקנה עבד עברי – שש שנים יעבוד ובשביעית ייצא לחופשי חנם ... ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדוני את אשתי ואת בני, לא אצא חפשי - והגישו אדוניו אל האלהים [הדיינים] והגישו אל הדלת או אל המזוזה ורצע אדוניו את אזנו במרצע. **רש"י:** אמר רבן יוחנן בן זכאי: אוזן ששמעה בהר סיני 'לא תגנוב' והלך וגנב – תרצע, אוזן ששמעה 'כי לי בני ישראל עבדים' והלך וקנה אדון לעצמו - תלקה.

רמב"ם עבדים א,ז: עבד עברי אסור לעבוד בו בפרך ... זו עבודה שאין לה קצבה או שאינו צריך לה... אסור להעבידו בדברים בזויים כגון להוליך אחריו כליו לבית המרחץ או לחלוץ לו מנעליו ... אינו נוהג בו אלא **כשכיר**, שנאמר: 'כשכיר כתושב יהיה עמך'. **ספרא פרשת בהר:** 'כשכיר כתושב יהיה עמך' - עמך במאכל, עמך במשתה ... שלא תהא אוכל פת נקיה והוא אוכל פת קיבר, אתה שותה יין ישן והוא שותה יין חדש, אתה ישן על מוכין והוא על התבן.

מדרש אגדה משפטים כא סימן ב: למה פתח במשפט עבד עברי? **ליקוטי שיחות טז/253:** במיוחד שבמצב של עשירות כמו שהייתה אז, לא הייתה שייכת מציאות שיהודי יהפוך להיות עבד - שזה נעשה מצד עניות. **הערה 19:** ואף שיכול להיות עבד עשיר, כגון שעבר על 'לא תחמוד' ובא לגנוב, אמנם לא שכיח שאין לו לשלם הקרן בעשירות ביזת מצרים והים.

2. **רמב"ן כד,א:** הפרשיות כולן באות כהוגן. כי אחרי מתן תורה, **מיד בו ביום**, אמר ה' אל משה 'אתם ראיכם כי מן השמים דברתי עמכם [סוף פרשת יתרון] והמשיך לחזור ולהזהיר על עבודה זרה לא תעשון אתי [שם כג] וצווה אותו 'ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם' [כל פסוקי פרשתנו].

שמות לא,יח [בירידת משה עם הלוחות ב"ז בתמוז]: וייתן אל משה ככלתו לדבר אתו בהר סיני, שני לחות העדת לחות אבן - **רש"י:** ככלתו לדבר אתו – **החוקים והמשפטים שב'ואלה המשפטים'**.

3. **רבנו בחיי כא,ו:** למה לא אמר 'כי תקנה עבד ישראל' והיה ראוי שיאמר כן? **מגלה עמוקות פרשת משפטים:** פרשה זו של משפטים באה להודיע שגלות מצרים הייתה עבור יוסף הצדיק, וכן פתח מתחילה 'כי תקנה עבד עברי' [ויוסף נקרא 'עבד עברי'].

תוספות מגילה יג,ב: שמעתי שעשרת אלפים ככר כסף עולים **חצי שקל לכל אחד מישראל**. **ירושלמי שקלים ב,ג:** לפי שמכרו בכורה של רחל בעשרים כסף ונפל לכל אחד מהם טבעה [שתי כסף שהוא מחצית משקל הקודש], (ורצה המן לקטרג ולהזכיר חטא זה ונתן מחצית השקל כנגד כל אחד מישראל, רבנו בחיי פקודי לח,כה) - לפיכך יהיה כל אחד נותן מחצית השקל.

4. **רבנו בחיי:** לא אמר 'כי תקנה עבד ישראל' ... כי ישראל הוא השם שנתקיים בנו אחרי מתן תורה, וזה הולך כנגד מה ששמע במתן תורה ולכן קראו בשם 'עברי' הוא השם שהיה **במצרים באין תורה**.

תוספות קידושין כב: מרצע בגימטרייה 400 ולפי שהיו ישראל עבדים 400 שנה וגאלם הקב"ה והלך זה וקנה אדון לעצמו – ירצע במרצע העולה כך.

ליקוטי שיחות יא/96: תלמיד ממולח יכול לטעון למה נענש העבד בעונש חמור? הנה כל עניינו של רבן יוחנן בן זכאי היה לימוד התורה, הגם שהיה בעת החורבן ובמצב של עניות ודחקות, בכל זאת אמרו חז"ל 'ארבעים שנה עסק בפרקמטיא ואח"כ ארבעים שנה למד וארבעים שנה לימד, ולא הלך ד' אמות בלי תורה', ובשעת החורבן דאג שתתקיים תורה בישראל וביקש 'תן לי יבנה וחכמיה'.

יש הטרודים כל כך בעסקיהם הגשמיים במשך ששת ימי החול עד שהם 'עבדים לעבדים', כאדם הקונה אדון לעצמו למשך שש שנים. וגם בבוא 'יום השביעי', יום השבת קודש בו צריכים לצאת לחופשי – אינם רוצים לצאת חופשי משעבודם לענייני העולם. ועל זה באה ההוראה: 'כי לי בני ישראל עבדים', עניינו של האדם הוא עבודת השי"ת בלימוד התורה ובקיום המצוות, ולכן ה' נותן לו הכוח שגם בימי החול אינו משועבד לענייניו הגשמיים, וכשבא יום השבת קודש מבדיל ומגביה עצמו לגמרי.